

K NAJDBAM 8. STOLETJA NA KOROŠKEM

Erik SZAMEIT

dr., Inštitut za prazgodovinsko in zgodnj srednjeveško arheologijo, 1190 Dunaj, Franz Klein Gasse 1, A

IZVLEČEK

Avtor obravnava različne stare in nove arheološke najdbe iz 8. st. na Koroškem. Med okritimi predmeti, ki jih moramo med zgodnj srednjeveškimi najdbami na Koroškem uvrstiti med uvožene, so avarsko pasno okovje in zahodno orožje oziroma konjeniška oprema. Razlaga jih kot značilne priče o političnem in gospodarskem življenju karantanskega prebivalstva v tem času in opozarja na podobno mešanje avarskih in frankovskih okrasnih prvin pri sočasni ženski noši v avstrijskem donavskem prostoru.

Znanost si že dolgo prizadeva, da bi natančneje razčlenila in opredelila najdbe iz zgodnjega srednjega veka v vzhodnoalpskem prostoru. Vidne razlike v ocenah nemških in slovanskih raziskovalcev se kažejo predvsem pri temeljnih vprašanih kronološke opredelitve in pri tem, kateremu narodu jih pripisujejo. Te razlike so še tembolj očitne, če primerjamo ugotovitve, do katerih sta domala v istem času in na osnovi obsežnega materiala prišla o tej problematiki P. Korošec¹ in J. Giesler². Oba znanstvenika sta zgodnj srednjeveške najdbe razvrstila v tri skupine. P. Korošec v njih prepozna tri različne slovanske kulturne kroge in vsakega od njih deli v starejšo in mlajšo fazo. Kronološko jih vmešča v čas med 7. in 10. st. J. Giesler pa jih brez etnične opredelitve njihovega izvora deli v tri kronološke horizonte in jih postavlja v čas od "okoli leta 800" do prve polovice 11. st.

Ne da bi se že lezel spuščati v vrednotenje kulturnozgodovinskih sodb obeh znanstvenikov, je avtor mnenja, da je datacija P. Koroščeve za vzhodnoalpske najdbe postavljena v prezgoden čas, Gieslerjeva pa v prepoznega³.

- 1 P. Korošec, Zgodnj srednjeveška arheološka slika karantanskih Slovanov. Dela Opera 22/1, 1979.
- 2 J. Giesler, Zur Archäologie des Ostalpenraumes vom 8. - 11. Jahrhundert. Arch. Korrespondenzblatt 10, 1980, 85ff.
- 3 E. Szameit, Anmerkungen zur Chronologie des 8.- 9. Jahrhunderts im Ostalpenraum. Zalai Muzeum 3, 1991, 73 ff.

Avtor v svojem prispevku obravnava več starejših in novejših najdb iz Koroške, za katere se zdi, da dajejo primerno podlago za postavitev samostojnega horizonta za arheološke najdbe iz te dežele v 8. st. Med temi najdbami so med drugim tako avarsko pasno okovje kakor tudi iz frankovske države uvoženo orožje in konjeniška oprema, torej predmeti, ki so lahko vsi po vrsti občutljivi za kronološko opredelitev.

NAJDBE:

A) Avarski bronasti predmeti⁴

1. Baarsdorf/občina Hörzendorf oziroma Baiersdorf/St. Donat/Šentvid ob Glini⁵

Že pred letom 1910 (morda 1906) so med gradnjo železnice (oziroma ob odpiranju gramozne jame) na področju Baiersdorfa pri Šentvidu ob Glini odprli grič in pri tem našli na nekaj zgodnesrednjeveških grobov. Čeprav so bili med delom grobovi brez dokumentacije uničeni, je več zbranih predmetov iz njih prek nekega antikvarja prišlo v muzej v Beljaku.

Med pridobljenimi najdbami je med drugim 11 avarskih bronastih predmetov (dve fotografsko dokumentirani skobi za jermen manjkata). Najdbe so bile leta 1960 prvič objavljene in ovrednotene⁶.

Kakor je pokazala natančna analiza originalov, gre brez dvoma za ostanke dveh različnih avarskih pasnih garnitur, ki ju je mogoče tako tipološko kot kronološko postaviti v dve različni skupini. Če se držimo Daimove⁷ in Stadlerjeve⁸ trodelne razvrstitve poznoavarskih bronastih predmetov v poznoavarsko fazo I, poznoavarsko fazo II in poznoavarsko fazo III, lahko en del okovja pripišemo poznoavarski fazi I (T. 1/1-3), drugega pa razviti poznoavarski fazi II (T. 1/4-11). Začetek ulivanja avarskega okovja je kronološko postavljen v različna obdobja, vendar zvečine v desetletja 670-680⁹ in 710-730¹⁰. Zadnji dve desetletji sta kot končna meja najbrž postavljeni v prepozen čas, kar je posledica domneve, da moramo trajanje srednjeavarskega horizonta med zgodnjeavarskim in poznoavarskim horizontom razširiti na dobri dve človeški generaciji. V tem primeru pa je potrebno izhajati iz tega, da je ulito okovje že v srednjeavarski dobi II spodrinilo pločevinastega. Zaradi tega je zelo verjetno, da je ob izteku 7. st.

4 Za opredelitev bronastih predmetov glej: E. Szameit, Das Frühmittelalterliche Grab von Grabelsdorf bei St. Kanzian am Klopeinersee, Kärnten. Mit einem Beitrag von P. Stadler. Arch. Austriaca 77, 1993.

5 H. Dolenz, Funde aus Kärnten aus dem 7. - 11. Jh. Carinthia I 150, 1960, 733ff.

6 H. Mitscha-Märheim, Bemerkungen zum frühmittelalterlichen Fundmaterial aus Kärnten. Carinthia I 150, 1960, 751.

7 F. Daim, Das avarische Gräberfeld von Leobersdorf, NÖ. Studien zur Archäologie der Awaren 3/1, 1987, 28ff.

8 P. Stadler, Die Sereation awarischer Gürtelgarnituren. Masch. Diss. Wien, 1985.

9 N. Fettich, A. Marosi, Trouvailles avares de Dunapentele. Arch. Hung. XVIII, 1936, 98 f.

10 F. Daim, Anm. 6, 159.

oziroma v času "okoli leta 700" vzporedno obstajalo eno in drugo okovje, pločevinasto in ulito, oziroma so ga uporabljali v kombinacijah. Ne glede na to, kateri kronološki opredelitvi damo prednost, iz tega izhaja, da je bil v Baiersdorfu prvi izmed imetnikov pasu z avarskim pasnim okovjem pokopan nekako v prvi tretjini, drugi pa v drugi tretjini 8. st. Časovno opredelitev avarskega okovja podpirajo pridatki: preprosto tauširane ostroge pozno-merovinškega tipa (T. 1/14) s kratkim trnom, široka sekira zahodne (merovinške) oblike (T. 1/13) ter zeleno patiniran troplastni glavnik in njegovi ostanki (T. 1/12).

Sondažno izkopavanje v Baiersdorfu/St. Donatu, za katero je dal pobudo K. Dinklage, je trajalo od 2. do 5. 8. 1943. Tisti čas somed oranjem na ravnem temenu podolgovatega hriba večkrat naleteli na dele skeletov. V preiskanih plasteh so poleg recentnih živalskih kosti končno našli ostanke zelo poškodovanega, približno zahodno-vzhodno orientiranega skeletnega pokopa brez pridatkov. Iz poročil in zapiskov v avstrijskem državnem spomeniškem zavodu in v Deželnem muzeju v Celovcu je mogoče sklepati najmanj to, da imamo na področju Baiersdorfa/St. Donata in Baarsdorfa opraviti z dvema blizu drug drugega ležečima pokopališčema:

2. Št. Peter pri Grabštanju (St. Peter/Grafenstein)¹¹

V uničenem grobu pri Št. Petru blizu Celovca so našli ostanke poznoavarske pasne garniture: en z vitico okrašen jeziček glavnega jermena in tri istovrstne jezičke pomožnega jermenja (II/1-4). Po mnenju F. Daima in P. Stadlerja garnitura sodi v poznoavarsko fazo II. Datiramo jo lahko nekako v sredino 8. st. Po oblikovnih in razvojnih značilnostih skoraj v celoti ustreza pasni garnituri iz Krungla na Štajerskem, ki je bila najdena že v 70. letih 19. st. obenem z ne več ohranjenim železnim karolinškim mečem¹².

Čeprav krungelskega meča nikoli ni bilo mogoče natančneje opredeliti, bi po opisu in merah¹³ morebiti lahko ustrezal spathi s Hohenberga, v kateri moramo videti zgodnjekarolinški okrasni meč mannheimskega tipa¹⁴. Meče mannheimskega tipa pretežno uvrščajo v sredino oziroma drugo polovico 8. st¹⁵.

3. Grabalja vas pri Škocijanu ob Klopinskiem jezeru (Grabelsdorf bei St. Kanzianu am Klopeinersee)

To avarsko pasno garnituro so našli leta 1965 med izkopavanjem, ki ga je vodil F. X. Kohla¹⁶. Iz najdbene skice v njegovem dnevniku je razvidno, da je ležala v grobu s

11 Dolenz, Anm. 4.

12 O. Fischbach, Ujabb leletek Hohenbergrol es Krungibol. Arch. Ert. 17, 1897, 133ff.

13 E. Diez, Die Funde von Krungl und Hohenberg. Jahrbuch d. k.k. Zentralkomm. NF 4, 1906, 201ff.

14 E. Szameit, Karolingische Waffenfunde aus Österreich. Teil I: Die Schwerter. Arch. Austriaca 70, 1986, 385ff.

15 W. Menghin, Neue Inschriftenschwerter aus Süddeutschland und die Chronologie karolingischer Späthen auf dem Kontinent. Erlanger Forschungen, Reihe A 26, 1980, 227ff.

16 F.X. Kohla, Fundber. aus Österreich 9, 1966, 24.

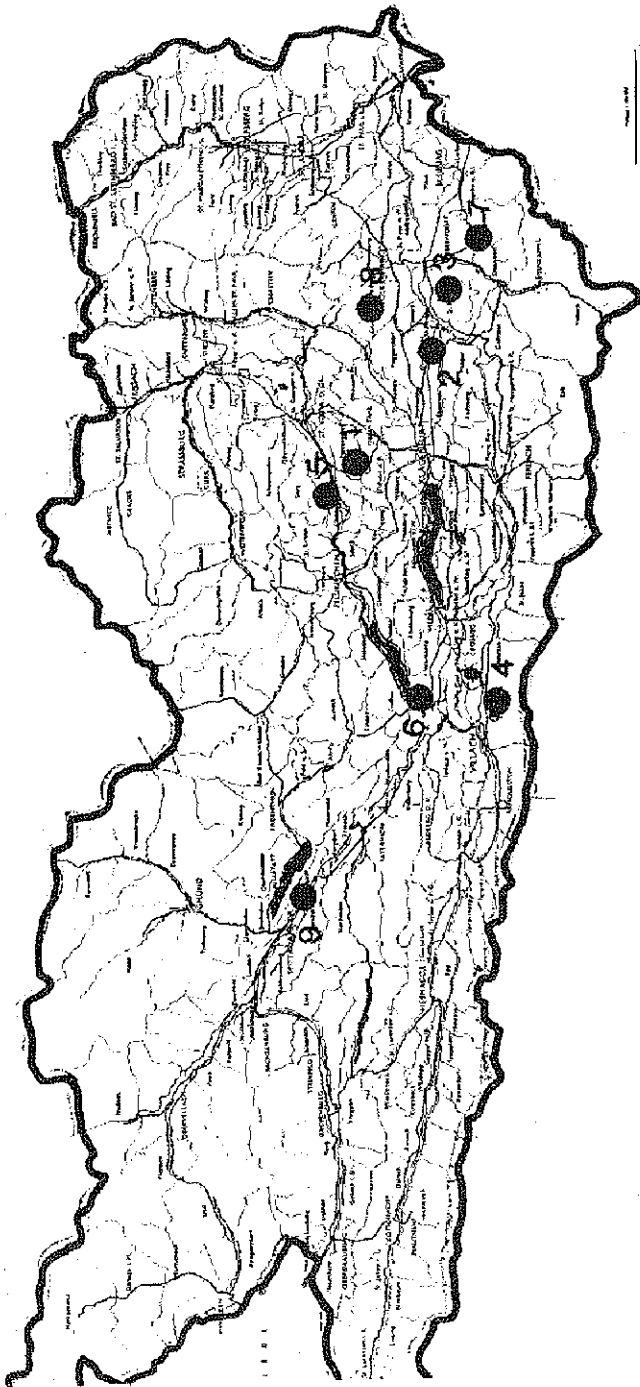

Abb./sl. 1: Funde des 8. Jahrhunderts aus Kärnten / Najdbe 8. stolelja na Koroškem:
 1-Baardps/Baiersdorf, 2-Grafenstein/Grubstein, 3-Grubeldorf bei St. Kanzian/Gradača vas pri Škocjani, 4-Kanzianberg bei Villach/Škocjan pri
 Bekstaniju, 5-Tauchendorf/ Gramitach, 6-Urlaken, 7-Hemmaberg bei Globasnitz/Sv. Ema pri Globasnici, 8-Lamprechtskogel, 9-Molzöbichal

skeletom v zravnani hrbtni legi. Poleg pasne garniture so v grobu našli še dolgi meč, dva noža, okrašeno posodo za kosti in železno ostrogo. Ta grob je bil, kot dodatni pokop ob robu, izkopan v prazgodovinsko nasuto gomilo. V njej so poleg halštatskega ženskega žganega pokopa z bronasto iglo in tremi posodami našli tudi dve sulici iz verjetno istočasnega moškega pokopa.

Pasna garnitura iz Grabalje vasi sestoji iz litega okovja in izrezanih pločevinastih kosov. Velik ulit bronast jeziček glavnega jermena (T. II/5) ima gibljiv pločevinast šarnir; na pasni zaponki z okrasom iz pločevine (T. II/6) in na več posrebrjenih ali pocinjenih kosih pločevinastega pasnega okovja (T. II/7 in 8) so še vidni ostanki usnjenih pasov. Iz bronu so uliti tudi atipični jezički pomožnih jermenov z bisernim robom (T. II/10-13) in en z vitico okrašen jeziček pomožnega jermena (T. II/9). Po mnenju P. Städlerja lahko tako pomešana pasna okovja razlagamo kot značilnost za prehod s pločevine na litino, torej za pozno srednjeavarsko fazo oziroma za poznoavarsko fazo I¹⁷. Dolgi meč iz istega groba (brez T.) je prvi v Avstriji najdeni primerek z damas ciranim rezilom. Ker na več takih mečev iz 7./8. st. naletimo predvsem v severnonemškem prostoru¹⁸, gre morebiti pri tem primeru za uvoz iz Spodnjega Porenja oziroma s saškega ozemlja. Železna ostroga (brez T.) s kratkim trnom po dimezijah in načinu izdelave ustreza ostrogi iz Baiersdorfa. Kombinacija najdb govori za datacijo v čas "okoli leta 700" oziroma v prvo tretjino 8. st.

4. Škocijan pri Bekštanju (*Kanzianiberg*)¹⁹

Muzej v Beljaku pod oznako najdišče Kanzianiberg hrani iz bronu ulito pozlačeno okovje v predrti tehniki, okrašeno z motivom čaše življenja, iz katere zobljeta ptici (dva pava?) (T. III/1). Po obliki to okovje ustreza dvodelno gibljivo izdelanim poznoavarskim ščitastim okovjem glavnega jermena. Vendar je obdelano enosmerno gibljivo in zaradi tega med drugim spominja na enodelno obdelana okovja, kakršna so poznana iz slovaškega najdišča Blatnica/Sv. Martin. Zato se datacija v konec 8. st. zdi najbolj pravilna.

B) Orožje

Tu je potrebno navesti predvsem meč iz najdišča Tauchendorf / Gramlach (T. IV/1 in 1A)²⁰. Med oranjem so ga našli že leta 1907 in je zato verjetno pripadal katremu od skeletnih grobov, ki jih je uničil plug. Lahko tenko rezilo je izdelano še v najboljšem merovinskem izročilu; njegovo damascirano jedro ima na obeh straneh rozetni funiran

17 P. Stadler, Ausgewählte awarische Bronzegüsse als Parallelen zu Gürtelbeschlägen von Vrap und Erseke. In: Joachim Werner, Der Schatzfund von Vrap in Albanien. Studien zur Archäologie der Awaren 2, 1989, 105f.

18 H. Westphal, Untersuchungen an Saxklingen des sächsischen Stammesgebietes - Schmiedetechnik, Typologie, Dekoration. Studien zur Sachsenforschung 7, 1991, 271 ff.

19 Dolenz, Anm. 4.

20 Mitt. d. k.k. Zentralkommission, NF 7, 1908, 114.

damast. Zdi se, da so bili ročaj s prestreznim delom, glavič in njegov prečni zatič kasneje dodani na starejše rezilo, ki je bilo v nastavku trnatega ročaja zlomljeno. Na rengentski sliki se vidi, da iz dveh kosov sestavljen novi trnasti ročaj ni homogeno spojen z jedrom rezila, temveč je bil na mestu škrbastih raz dokovan kasneje. Dodani deli pa se ne ujemajo s prvotnimi, kajti celo pri glaviču in njegovem prečnem zatiču je bilo trdno sedišče na trnastem ročaju izdelano le s težavo, in sicer s pomočjo železnih stičnih zagod. Glavič in prestrezní del sta v primerjavi s tankim rezilom nekoliko nesorazmerna²¹ in v celoti ustrezata obliki zahodnokarolinških mečev aljjuhrdenskega tipa, kakršni so značilni za sredino in drugo polovico 8. st.²² Brez dvoma tako pri rezilu kakor pri sestavinah ročaja gre za dele, ki so bili uvoženi ali od Langobardov ali iz frankovske države.

Datacije ne potrjujejo le številne skupine najdb in posamezne grobne najdbe iz severne Nemčije²³, temveč tudi nekaj sorodnih mečev iz avstrijskih najdišč. Opozoril bi le na orožje iz najdišč Sierninghofen, St. Georgen a. d. Gusen in Hainbuch, ki ga zaradi pridakov, kot so ostroge, sulice, meči in avarski okrasni obročki, lahko datiramo v drugo polovico 8. st.²⁴

C) Konjeniška oprema

Med najdbami iz 8. st. na Koroškem imamo dele konjeniške opreme, ki so že dolgo poznani, a jih zdaj dopolnjujejo še nova odkritja.

1. Urlaken

Kot stara najdba je v literaturi že dolgo prisotno streme (T. III/2) iz najdišča Urlaken²⁵, ki je iz močne strehaste železne palice izdelano v obliki podolgovatega trikotnika z dvozvajnim ušesom. Na zunanjih straneh je v celem dvobarvno tauširano, tako da se izmenjujejo veččrtna polja s progasto vkovanimi pasovi medí in enaka polja s srebrnim tauširanjem. Tipološko je sorodno stremenom iz Immensteda. In spet nam zlasti grobne najdbe iz severnega in severozahodnega nemškega prostora kažejo predvsem na 8. st., ko gre za datacijo teh stremen²⁶. Kljub vsemu bi rad opozoril še na eno avstrijsko najdišče, in sicer na St. Johann pri Temitzu v Spodnji Avstriji, kjer so našli podoben, a tipološko nekoliko starejši in neokrašen par tovrstnih stremen²⁷. Datacijo tu potrjujeta dva pridatka, in sicer v slogu Tasilovega kelíha okrašen jermenski jeziček ter ulito avarsko pasno okovje.

21 Szameit, Anm. 13, 387 und 392f.

22 Menghin, Anm. 14.

23 A. Geibig, Beiträge zur morphologischen Entwicklung des Schwertes im Mittelalter. Offa-Bücher 71, 1991.

24 Szameit, Anm. 3.

25 K. Dinklage, Frühdeutsche Volkskultur in Kärnten und seinen Marken. 1943, Taf. 10.

26 F. Stein, Adelsgräber des 8. Jahrhunderts in Deutschland. GDV, Serie A 9, 1967, 85.

27 W. Haider, Fundber. aus Österreich 29, 1990, 250f.

2. Pri Sv. Emi pri Globasnici (Hemmaberg)

Med izkopavanji pri Sv. Emi, ki jih je vodil Franz Glaser, so nedavno naleteli tudi na pomembne, zelo dobro ohranjene nove najdbe iz zgodnjekarolinškega obdobja, ki pa niso bile še objavljene. Posebej bi rad opozoril na enakoramno streme s križno obrnjema zaključkoma v obliki plastičnih živalskih glav (T. IV/4). V vsako izmed lepo in izrazito oblikovanih živalskih glav, ki stojita prečno na krakih stremena, je zakovan kratek nastavek, ki je s pomočjo na notranji strani kraka nameščenega pločevinastega traku kot nasprotno ležišče utrjeval stremenski jermen. Ta nadvse redek tip stremena, ki ga po njegovih zunanjih znakih na splošno uvrščamo v drugo polovico 8. st., pa ima zanimivo vzporednico v Spodnji Avstriji. V neobjavljenem grobu 28 na zgodnjekarolinškem grobišču v Heinbuchu ob Enasu so naleteli na dobro opremljen pokop lokalnega odličnika, kjer so med drugim našli eno spatho altjuhrdenskega tipa, kopje s krilno ostjo in dve stremeni²⁸. Stremeni sta zelo slabo ohranjeni in ne pripada ta istemu paru, temveč vsako drugačnemu tipu. V enem, ki je žal zelo slabo ohranjeno, lahko vidimo zelo nežno, skoraj filigransko vzporednico stremenu od Sv. Eme. Tudi to se v obliki križa končuje z majhnima živalskima glavama, v kateri sta zakovičena z medjo oziroma bakrom podložena nastavka, ki sta držala usnjen jermen. Grob 28 v Hainbuchu avtor datira v tretjo četrtino 8. st.

Na konec 8. st. je treba uvrstiti tudi drugo streme od Sv. Eme, ki ima pravokotno profilirana zaključka, prečno zakovičena nastavka in na notranji strani vzporedno ploščico (T. IV/3). V tem stremenu lahko vidimo prototip za kasnejša, v različnih inačicah izdelana stremena iz moravskih najdišč.

3. Lamprechtskogel

Na koncu bi rad opozoril še na fragment železnega, v poznoavarskem izročilu izdelanega stremena iz najdišča Lamprechtskogel (T. IV/2). Vzdržno na stopalno prečko obrnjeno ozko uho s stranskimi, navzdol v snop potekajočimi ojačitvami popolnoma ustreza avarskemu načinu izdelave; na zunanji strani je streme rebrasto profilirano. Podobni stremeni so našli tudi v zakladni najdbi v Sebenju, ki jo je objavil A. Pleterski²⁹, in v poznoavarsko označenem predvelikomoravskem okolju na Moravskem³⁰. A. Pleterski za obe stremeni iz Sebenja domneva, da sta moravskega izvora. Nova najdba z Lamprechtskogla še zgošča mrežo najdb na jugu. Neposrednih stikov med Pomoravci in Karantanci ob koncu 8. in v začetku 9. st. ni mogoče ne arheološko ne zgodovinsko dokazati. Zaradi tega, tako kot za samo Moravsko, v tem času ni mogoče izključiti, da

28 E. Szameit, *Fundber. aus Österreich* 30, 1991, 322f.

29 A. Pleterski, *Sebenjski zaklad (Der Hortfund von Sebenje)*. *Arheološki Vestnik* 38, 1987, 237ff (294ff).

30 Z. Mechurova, *Die Steigbügel und andere Sattelbestandteile aus dem Frühmittelalter*. *Casopis Moravského Muzea* 68, 1983, 61ff. (264).

teh stremen niso izdelali domači, še v avarskem izročilu šolani mojstri iz dravsko-savskega prostora.

Posebnost zlomljenega stremena z Lamprechtškogla je pomembno popravilo na stranskem kraku. Tu je bilo streme zlomljeno in nato zasilno popravljeno z bakrenim lotom. Kakor priča fragment, popravljeno mesto ni zdržalo zahtevanih obremenitev, zaradi česar se je streme nazadnje propadlo.

D) Arhitekturni spomeniki

Kljub temu da ne sodi v kategorijo drobnih najdb, je na tem mestu potrebno omeniti arheološko najdbo F. Glaserja ob izkopavanju v Molzbichlu³¹, kajti v Molzbichlu je bila na Koroškem prvič ugotovljena zgodnjekaroliška cerkvena stavba s priključenim samostanom, ki jo je zelo verjetno treba povezati s salzburškimi misijonarji v 8. st. S to najdbo je znanost dobila še en ključ za datiranje in zgodovinsko opredelitev podobnih zgradb oziroma njihovih ostankov na Koroškem in Štajerskem.

K opredelitvi najdb iz 8. st. na Koroškem

Skupina raznovrstnih najdb na Koroškem, ki jih lahko datiramo v 8. st., ima pretežno dve sestavni komponenti: avarsko in bavarsko-frankovsko. Vsebuje za zdaj praktično brez izjeme predmete, namenjene višjim potrebam. Celo iz grobov izvirajoče kakor tudi nakl jučne najdbe je mogoče uvrstiti med sestavine oborožitve in med stanovske znake zgornje plasti takratnega koroškega prebivalstva. Bogastvo oblik kaže na sklenjen razvoj, ki teče skozi celotno 8. st. Za najdbe je značilna kombinacija vzhodnega (avarskega) pasnega okovja in zahodnega (bavarsko-frankovskega) orožja oziroma konjeniške opreme v bogatih moških grobovih, medtem ko je pretežna večina vseh drugih pokopov ali imela le skromne pridatke (na primer samo nož in pasno spono) ali pa je bila sploh brez pridatkov. Kaže, da se navedeno bogastvo najdb na Koroškem prav v tem temeljito razlikuje od najdb južno od Karavank, kjer take kombinacije, razen morda na področju Bleda, doslej še niso bile odkrite. Da pa ta pojav ni omejen samo na Koroško, dokazujejo istovrstne najdbe iz Krungla in s Hohenberga na Štajerskem³² kakor tudi najdbe iz Kirchdorfa-Micheldorf v zgodnjeavstrijskem Kremstalu³³. V nasprotju s stanjem na Štajerskem, v Gornji Avstriji in zahodnem delu Nižje Avstrije pa na Koroškem doslej niso še odkrili ženskih grobov, ki bi jih bilo mogoče uvrstiti v ta horizont skeletnih pokopov v 8. stoletju. Kakor se zdi, ima en sam ženski grob v

31 F. Glaser, Fundberichte aus Österreich 24/25, 1985/86, 329, und FÖ 26, 1987, 257.

32 Fischbach, Anm. 11.

33 G. Kaschnitz, M. Abramč, Funde aus der Völkerwanderungszeit bei Kirchdorf-Micheldorf, OÖ. Jahrbuch f. Altertumskunde 3, 1907, , 214ff.

Judendorfu pri Beljaku z zlatimi uhani, izdelanimi v poznoavarskem slogu, take značilnosti, da ga lahko postavimo v ta horizont³⁴.

Avtor razlaga najdbe na Koroškem, izhajajoč iz domneve, da se je po končani etnogenezi Karantancev (s čimer je treba po mnenju zgodovinarjev³⁵ računati nekako okoli leta 700) tamkajšnja vrlinja plast začela odpirati navzven. Karantanska plemenska zveza, v kateri so prevladovali Slovani, po sestavi pa je bila večnarodna, se je začela prilagajati običajem in navadam velikih sosedov Frankov in Avarov. S tem je bilo povezano tudi prevzemanje tujih kulturnih dobrin. Dejstvo, da so se Karantanci, ki so zdaj posta li samostojni, odpirali na obe strani, lahko zelo preprosto razložimo s pomočjo njihovega povezovalnega oziroma posredovalnega položaja v alpsko-donavskem prostoru.

Avarski vpliv na Karantance je po sodobnih virih dokazan od njihovega prihoda na vzhodnoalpski prostor vse do časa kneza Boruta, torej vse do 40. let 8. st.³⁶ Po tem času pa moramo računati s sklenjenimi prodori bavarsko-frankovskih kulturnih elementov v povezavi s političnim in verskim pritiskom, kar je, ne nazadnje, pripeljalo do ponovnega pokristjanjenja tega območja. Zdi se, da se premoč frankovskega orožja in tehnike vojskovanja (oddelki s težko oborožitvijo) kaže v dejstvu, da je karantanska vrhuja plast naglo prevzela specifična sredstva oborožitve, kot so spatha, meč, ostroge, stremena. Vendar je med odličniki moral določen čas imeti veljajo tudi še avarski pas kot znak dostojanstva, kar spet kaže na zvezo karantanskih vrhnjih plasti z Avari. Najkasneje po zlomu (poganskih?) uporov proti bavarski vladi Tasila III. v letih 769-772, ki mu je sledila trdna povezava Karantanije z bavarsko plemensko vojvodino, je avarski kulturni vpliv dokončno ugasnil.

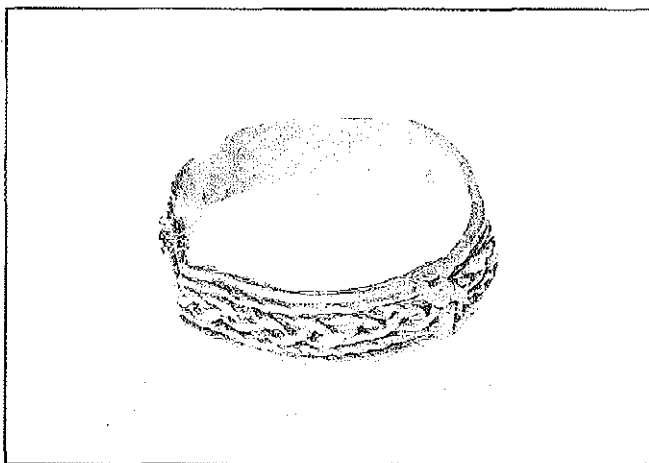
Mešanje zahodnih in vzhodnih prvin pri noši in okrasju v tem času je mogoče zaslediti tudi v izdelavi ženskih oblačil v višjih plasteh pri Slovanih v zgornjeavstrijskem in nižjeavstrijskem predalpskem prostoru in v dolini Donave. V nasprotju s Karantanci moški v višjih plasteh tukaj sicer prav tako nosijo orožje in konjeniško opremo z zahoda, ne pa avarskega pasnega okovja. Zdi se torej, da je bila raba z zahoda od Frankov kakor tudi z vzhoda od Avarov uvoženih predmetov na splošno posebnost slovanskih ljudstev, ki so bila naseljena med frankovskim in avarskim kulturnim območjem severno od Karavank. Razmere za samostojno etnogenezo slovanskih plemen pa so bile v predalpskem prostoru in v dolini Donave verjetno težje, kot so jih imeli prebivalci znotraj Alp. V dolini Donave in v predalpskem prostoru moramo na splošno računati z drugačno strukturo naseljenega prebivalstva. Tu verjetno ni bilo gosteje naseljenih ostankov rimskih ljudstev, kakršni so gotovo bili prisotni vsaj v nekaterih delih vzhodnoalpskih dolin, zato pa je brez dvoma bilo več razpršenih germanskih plemenskih jeder, vrh tega

34 H. Dolenz, Die Gräberfelder von Judendorf bei Villach. Neues aus Alt-Villach 6, 1969, 7ff, bes.14.

35 H. Wolfram, Die Geburt Mitteleuropas. 1987, 341ff.

36 H. Wolfram, Conversio Bagoariorum et Carantanorum. 1979, 43.

so se za to področje vojskovali tako Avari kot Bavarci. Zaradi tega tamkajšnji prebivalci pred pripojitvijo tega področja k frankovski državi niso mogli doobna izoblikovati svoje lastne narodne skupnosti. Predmeti z zhoda močno prevladujejo predvsem v vzhodnem delu Zgornje Avstrije in v zahodnem delu Spodnje Avstrije. V zgodnji, v 8. st. vmeščeni fazi ske-

*Prstan iz zgodnesrednjeveškega grobišča v Predloki (10. stol.)
(Fotodokumentacija Pokrajinski muzej Koper (PMK))*

letnih pokopov na Štajerskem (Krunzl, Hohenberg, Proleb itd.), v Zgornji Avstriji (Kremsdorf-Micheldorf, Bad Goisern, Sierninghofen, Steyr/Hausleiten, Dietachdorf/Kerschberg, Auhof, Gusen itd.) in v Spodnji Avstriji (Hainbrunn/Dorf a. d. Enns, Muhling, Wimm, Amstetten, Pottenbrunn, Sieghartskirchen, Pitten) najdemo pri ženski noši vedno tudi predmete tako z zahoda kakor z vzhoda; tudi tu je mogoče ugotoviti, da je prisotnost takih predmetov omejena le na grobove, ki so nadpovprečno opremljeni. To dejstvo jasno kaže, iz katerih smeri so kulturni vplivi prihajali v vzhodnoalpski prostor. Z izjemo predmetov vsakdanje rabe (noži, keramika, preprosto okrasje) na tem področju za 8. st. ni mogoče ugotoviti kulturno samostojnih lokalnih najdb. Nerazjasnjena je še vloga, ki jo je plast prejšnjega romaniziranega prebivalstva v dolini Donave imela pri posredovanju poznoantične dediščine novonaseljencem. Oživitev poznoantičnega izročila pri Slovanih v avstrijskem vzhodnoalpskem prostoru se za zadaj kaže le v posameznih grobovih, kot na primer v grobu 162 iz najdišča Gusen, kjer so na obleki našli železno okroglo fibulo³⁷.

(Iz nemščine prevedel Jože Hočvar)

37 V. Tovornik, Die frühmittelalterlichen Gräberfelder von Gusen und Auhof bei Perg in Oberösterreich. Teil I, Arch.Austriaca 69,1985, 165ff, bes. 242.